

GRAȚIA EXEGEZEI

Pe Liviu Leonte, din păcate, nu-l mai întâlnim pe străzile Iașului, pe unde, parcă urmînd mereu aceeași rută, își purta pașii. Delicat, fragil, bucurîndu-se de clipele care îi măsurau parcursul. Unul din reperatele agreabile, cu vino-ncoa', ale peisajului cetății. S-a retras undeva, într-un loc unde așteptarea are un singur orizont. Și, își are, desigur, înfiorările ei.

Dar și cu ani în urmă profesorul albit înainte de vreme era, în spațiul literar, o prezență destul de rară. Rară și în sensul parcimoniei aparițiilor publicistice. Semnătura i-o întâlneam doar în răstimpuri și atunci, de ce oare?, de obicei doar în vreo revistă locală. Era, cu alte cuvinte, scump la citire. Această rezervă și-o fi avut motivațiile ei, însă ea trezește, oricum, păreri de rău. Nu poți decît să regreți tăcerea cuiva care are niște lucruri de spus.

Rară, apoi, sub aspectul calității discursului critic. Finețea omului de carte și subtilitatea omului de condei se însoțesc, la Liviu Leonte, în descinderile sale prin epoci și prin scrieri felurite. Premiul de odinioară al revistei „Manuscriptum” (pentru impecabila ediție Constantin Negruzzi, 1974-1986) este un istoric literar căruia instrumentul critic îi stă oricînd, în penetranta-i flexibilitate, la îndemînă. Iar criticul, abordînd cu franchețe, fără prejudecăți... universitare, opera unor „prozatori contemporani” (aluzie la cele două volume cu acest titlu apărute în 1984 și 1989), plasează o creație sau alta într-un context în care valorile iradiază sub zodia calmă, între îngîndurare și surîs, a unei lucidități mai puțin concesive decît ar putea lăsa să se bănuiască afabilitatea omului de lume.

Accesul la idee se conjugă, norocos, cu o aptitudine de a gîndi în structuri. Încît, spectacolul exegetic ce rezultă nu poate fi decît o convingătoare înmănunchere de spirit analitic și capacitate sintetică. În loc de un cărțoi masiv, rigid, pretențios, pe care nici nu-ți vine să-l iei în mînă, ți se oferă o carte cu îmbietoare argumente. Suplă, pertinentă și cu un ce al ei căruia de ce nu i-am spune pe nume: farmec.

O senzație reconfortantă îți procură *Scriitori, cărți, reviste* (1998; titlu onest, însă nu captatoriu), lucrare apărută, în cadrul seriei *Sinteze culturale*, la Editura Cronica. Sunt cuprinse aici articole redactate într-un întins arc de timp (1958-1996) și ceea ce atrage atenția este egalitatea de umoare și stabilitatea stilului în toată această perioadă. Iubitoare de nuanțe, acribioase și speculative deopotrivă, lecturile critice ale universitarului ieșean emană o pondere atent cumpănită, un echilibru al judecății, în ușor balans între îndrăzneală și circumspecție. Interpretări la obiect, aproape nici o afirmație fără suport, refuz decent al oricărui plusări. În cazul *Jurnalului* lui Mihail Sebastian, ca să luăm un exemplu, criticul își are diapazonul său, care nu intră în rezonanță cu „extazul cam deplasat al unor exegeze”. Grația exegezei, la Liviu Leonte, nu-i „solidară” cu (expresie predilectă) plăcerea de a bate cîmpii.

El pleacă adesea, în examinarea unui text, de la un indiciu abia sesizabil. Căutînd și cuvintele-cheie, își poate țese pînza de „analogii și diferențieri”, deschizînd pîrtii și potecute spre taințele operei asupra căreia s-a aplecat. Comparația, în gama unor elemente ce nu sar în ochi oricui, între poemele *Noaptea de decembrie* de Al. Macedonski și *Mistrețul cu colți de argint* de Ștefan Aug. Doinaș (supralicitat, totuși, ca poet) vădește o agilă digitație de eseist. Tot așa, plonjarea în inefabilul lirismului oracular al lui Nichita Stănescu (prizat fără rezervele ce s-ar putea emite).

Investigări tacticoase, cu protocolul obișnuit în cercetarea literaturii noastre vechi (Iordache și Dinicu Golescu), panoramări atotcuprinzătoare (studiul amplu consacrat revistei „Viața

românească”, în perioada interbelică), sondaje în miezul chestiunii, cu puncte de vedere neîndatorate cuiva („poza” sau „moftul” anticalofilismului, netemeinicia conceptului de autenticitate, sensul pluriperspectivismului la Camil Petrescu, în *Patul lui Procust*). Alte analize se opresc la tînărul Lovinescu (cînd „sceptic”, cînd „dogmatic”) și la romanele acestuia, prefiră relația între dimensiunea mitică și dimensiunea realului, ca și triada „sacru, profanul și istoria” la Mircea Eliade, în *Noaptea de Sînzien*, inspectează epicul, de o inventivitate „fastuoasă”, al romanului lui Petru Dumitriu, *Cronică de familie*. Sunt comentarii ce urmăresc să pună în lumină (capo)dopera luată în discuție, și nu, ca la unii și la alții, chipul moțat al hermeneutului plin de sine.

Întîlnim și porțiuni comod descriptive, ne ciocnim pe alocuri și de afirmații care s-au mai făcut (de pildă, în rododontadele lui G. Călinescu „fantezia, improvizația sunt măști sub care geniul critic își ascunde clasicismul”), dar îndeobște parcursul analitic nu urmează căi bătătorite. Cu trimiteri discrete, dar de secret orgoliu, la teoreticieni, de nu mă înșel, mai rar invocați la noi (Beda Alleman, D.C. Muecke ș.a.), uzitînd cîte un termen tehnic precum „actanți” și cochetînd ușor cu schemele esteticii formale, Liviu Leonte pătrunde în universul narativ al lui Ion Creangă echipat atît cît îi trebuie ca să poată ataca eficient mecanismul ambiguității narative a humuleșteanului. Lui N. Iorga, istoricul literar îi recunoaște și îi subliniază strălucirile talentului, acolo unde mulți nu văd decît întortocherile unui condei de o monumentală prolixitate. În *Cronică de familie* de Petru Dumitriu e surprins un pseudoparadox: cantonarea scriitorului în „proiect” generează marile cusururi, abia descătușarea de constrîngeri favorizînd scrierea unor pagini magistrale. În paranteză fie adăugat, e curios că Liviu Leonte, altminteri un om care trece totul prin filtrul lucidității, dă crezare fără pic de reținere „confesiunilor patetice” ale lui, cum îl numește Goma, Petru Canaliu. În fine, dar nu în cele din urmă, un (micro)studiu ce nu numai că dă măsura unei ascuțimi interpretative, dar propune și o ipoteză inedită privitoare la sen-

sul titlului *Cîntarea României*, poemul lui Bălcescu–Russo. Nu țara binecuvîntată și nefericită care smulge autorului (cine o fi el) sfîșietoare suspine și nețărmurite exaltări ar fi să însemne vibranta vocabulă „Românie” (cu flexionarea: „României”), înțelesul fiind, atenție!: tot ce e (spirit) românesc. O demonstrație demnă de a fi luată în seamă.

Un mic lux pe care Liviu Leonte îl cultivă este acela al pariului comparatist. Ecouri, asemănări, prefigurări. E aici un oarecare exces, dar fără umbra vreunei ostentații. Numai la Iordache Golescu, iată, dăm peste Lucian din Samosata, Eminescu, Arghezi (cu „blestemele” lui), G. Călinescu, Zaharia Stancu, Marin Preda; e pomenit și „marele Will”. Metoda critică adoptată de E. Lovinescu în *Pași pe nisip* anticipă „rezumatele” călinesciene. Strategia camilpetresciană din *Patul lui Procust* e scrutată prin prisma „falsei alternative Stendhal–Proust”. Prin raportare la Proust sunt citite și romanele lui Anton Holban. Mihail Sebastian reacționează la un moment dar (reacție consemnată în *Jurnal*) „ca și Swann”. O secvență din eliadescă *Noaptea de Sînzien* amintește de „cel mai iubit dintre pămînteni”. Costache Negruzzi și Zaharia Stancu își fac apariția în studiul despre Petru Dumitriu. Ba chiar și la Vasile Georgescu, în „Viața românească”, e detectat „un concept precălinescian”. Apropo de „Viața românească”, i-aș servi monografului o mărunță identificare: St. I. de la revista ieșeană este delicatul prozator și publicist Stejar Ionescu, dispărut, tînăr încă, în urma unui tragic accident.

Cu vreo două pasabile clișee (de dragul unei cordiale tachinerii, hai să fiu o clipă chițibușar) scăpate în fuga condeului cu boierească nepăsare, cu – în textele mai vechi – o anume înclinație spre descriptivism (o repovestire analitică făcută mai pe îndelete), contribuțiile lui Liviu Leonte din *Cărți, reviste, scriitori* au reflexele dintotdeauna ale blazonului criticului de la Iași. Nu le-ar fi stricat, repet, un titlu mai atrăgător.